

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради Бердянського
державного педагогічного
університету

від «26» серпня 2020 року
(протокол № 1)

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавр
спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

Бердянськ
2020 рік

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

1. КОНСТАНТИНОВА Вікторія Миколаївна д.і.н., професор кафедри історії та філософії.
2. БАХАНОВА Світлана Степанівна, к.і.н., доцент кафедри історії та філософії.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету «22» серпня 2020 року, протокол № 1.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни *«Історія України»* складена відповідно до освітньо-професійної програми *«Біологія та здоров'я людини. Фізична реабілітація»* підготовки фахівців освітнього ступеня *бакалавр*, галузі знань *01 Освіта/Педагогіка*, спеціальності *014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)*.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є вивчення виникнення й розвитку людського суспільства на українських землях від найдавніших часів до сьогодення; аналіз культури українського народу, економічних відносин, політичних інститутів на терені сучасної України, визначення ролі та місця визначних історичних діячів у розбудові української державності.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс є базовим для цілого циклу дисциплін: історія, соціологія, політологія, мистецтвознавство, культурологія, філософія, психологія, педагогіка та ін.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія України» є поглиблення знань студентів з історії, усвідомлення ними сутності процесів, що відбувалися й відбуваються нині в Україні, їхнього взаємозв'язку і взаємозалежності.

1.2. Основними завданнями навчальної дисципліни «Історія України» є ознайомити студентів з визначними історичними подіями та постатями української історії та набуття ними у процесі підготовки професійних компетентностей.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями впродовж життя.

Та демонструвати такі результати навчання:

ПРН 4. Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України; уміти використовувати інструменти демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності.

ПРН 21. Уміти вчитися і оволодівати сучасними знаннями впродовж життя, володіти прийомами самовдосконалення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС/ 90 години.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1. Історія України з найдавніших часів до кінця XVIII ст.

Змістовий модуль 1. Вступ до курсу історія України. Давня історія України.

Тема 1. Найдавніші землероби та скотарі на території України. Давні слов'яни. Історія як наука. Періодизація історії України. Історичні джерела.

Зародження людської цивілізації на території України. Первісні люди. Духовне життя первісного суспільства. Неолітична революція. Трипільська культура. Перші етнічні утворення на території України. Кочові племена Північного Причорномор'я: кіммерійці, скіфи, сармати. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Східні слов'яни на території сучасної України. Венеди, анти, склавіни. Племінні союзи слов'ян. Духовне життя слов'ян.

Тема 2. Київська Русь Теорії походження Київської Русі. Походження та поширення етнонімів "Русь", "Україна". Основні етапи розвитку Київської держави. Реформи Ольги, Володимира, Ярослава. Економічний розвиток держави. Прийняття християнства. "Руська правда". Розвиток внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Суспільно-політичний лад в державі. Причини та наслідки феодалної роздробленості держави. Культура Київської Русі.

Змістовий модуль 2. Україна в добу середньовіччя.

Тема 3. Київська держава та Галицько-Волинське князівство IX – XIII ст.ст. Галицько-Волинське князівство. Особливості економічного життя й соціального побуту Галичини та Волині. Данило Галицький. Особливості культурного розвитку Галицько-Волинського князівства. Причини та наслідки загибелі Галицько-Волинської держави.

Змістовий модуль 2. Україна в козацьку добу.

Тема 3. Українські землі в складі Литовського князівства, Польщі, Угорщини та інших країн. Українські землі під владою Великого князівства Литовського. Кревська унія 1385 р. Люблінська унія 1569 р. та утворення єдиної литовсько-польської держави – Річ Посполита. Берестейська унія 1596 р. та утворення уніатської церкви. Особливості розвитку українських земель під владою Речі Посполитої. Розвиток міст та магдебурзьке право. Соціально-економічне положення на українських землях під владою Речі Посполитої.

Тема 4. Україна у XVII – XVIII ст. Передумови виникнення козацтва. Дике поле. Причини виникнення та формування українського козацтва. Дмитро Байда Вишневецький. Звичаї та побут. Устрій та органи управління Запорозької Січі. Реєстрове козацтво. Причини та перебіг селянсько-козацьких повстань XVI – першої половини XVII ст., їх мета та особливості. Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний. Національно-визвольна боротьба українського народу середини XVII ст.: причини, характер, рушійні сили, основні подій, наслідки. Внутрішня і зовнішня політика держави Богдана Хмельницького. Українсько-московський договір 1654 р. Руїна: причини, сутність, наслідки. Іван Виговський. Гадяцький договір. Політика Івана Брюховецького, Петра Дорошенка, Івана Самойловича. Наступ Московії на автономні права України. Іван Мазепа. Північна війна та Полтавська битва. Конституція Пилипа Орлика. Ліквідація автономії Гетьманщини та Запорізької Січі. Утворення Слобожанщини. Нова Січ. Кирило Розумовський. Остаточна ліквідація Гетьманщини

та Січі. Українська культура в другій половині XVII – XVIII ст. Києво-Могилянська академія. Літописання та книгодрукування. "Козацьке" бароко. Поширення ідеології Просвітництва. Роль церкви в житті українського суспільства.

Модуль 2. Україна у XIX – на початку XX ст.

Змістовий модуль 3. Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій.

Тема 5. Інкorporація українських земель до складу Російської та Австрійської імперій. Включення українських земель до складу Російської імперії. Адміністративно-територіальний устрій. Особливості соціальної структури Наддніпрянщини. Російсько-турецькі війни та українські землі. Війна з Наполеоном. Економічний розвиток Наддніпрянщини в першій половині XIX ст. Початок національного відродження. Основні напрямки визвольного руху в суспільно-політичному житті. Масонство в Україні. Декабристи і українські землі. Кирило-Мефодіївське братство. Політика російського царизму в Наддніпрянщині. Особливості розвитку західноукраїнських земель в першій половині XIX ст., що перебували під владою Австрійської імперії. Початок національного відродження на західноукраїнських землях. "Руська трійця". Революція 1848-49 рр. Головна руська рада.

Тема 6. Національно-визвольний рух у XIX – на початку XX ст. Селянська реформа 1861 р. Реформи 60-70 рр. XIX ст. Промисловий переворот. Громади. Хлопомани. Видання Валуєвського циркуляру та Емського указу. Братство тарасівців. Економічне становище на Західноукраїнських землях: розвиток ринкових відносин. Трудова еміграція. Український рух в 60-90 рр.: москвофіли, старорусини, народовці, радикали. Виникнення перших політичних партій. Культура України в XIX ст. Особливості економічного розвитку Наддніпрянської України на початку XX ст. Монополістичні об'єднання. Політизація національного українського руху. Політичні партії Наддніпрянщини. "Самостійна Україна".

Змістовий модуль 4. Українська революція та процеси державотворення

Тема 7. Українська революція. Україна напередодні та в роки першої російської революції 1905 – 1907 рр. Реформи П.Столипіна. Національна політика російського царизму в 1907 – 1914 рр. Західноукраїнські землі на початку XX ст. у складі Австро-Угорської імперії. Україна в першій світовій війні. Українські землі в планах воюючих сторін. Бойові дії. Українські січові стрільці.

Тема 8. Моделі української державності 1917-1922 рр. Українська революція 1917-1918 рр. Причини та передумови. Центральна Рада. М.Грушевський. Чотири універсали. Гетьманат П.Скоропадського. ЗУНР. Директорія УНР. Акт злуки УНР та ЗУНР. С.Петлюра. Н.Махно. Політика радянської влади в Україні у 1919 – 1920 рр. УСРР. "Воєнний комунізм". Завершення національно-демократичної революції.

Модуль 3. Новітня історія України

Змістовий модуль 5. Україна у складі СРСР

Тема 9. Українська РСР у 20-50-ті роки ХХ ст. Україна на тлі утворення СРСР. НЕП. Національна політика в 20-ті рр. Українізація. Становлення адміністративно-командної системи. Індустріалізація. Урбанізація українського населення у роки сталінської індустріалізації. Колективізація та Голодомор 1932-1933 рр. Сталінські репресії 30-х рр. Розстріляне відродження. Становлення української радянської культури у 20-30 роках. Конституція 1937 р. Західноукраїнські землі у складі іноземних держав. Карпатська Україна та її окупація угорськими військами. Пакт Молотова-Ріббентропа. Приєднання Західної України до УСРР у складі СРСР. План «Барбаросса». Наступ нацистських військ у 1941-1942 рр. Поділ українських земель Німеччиною та її союзниками. План «Ост» та його реалізація. Комуністичний Рух опору. Діяльність ОУН і УПА. Голокост та етнічні чистки на українських землях. Проблема колаборації. Наступ радянських військ у 1942-1944 роках. Визволення українських земель. Депортація кримських татар та інших народів. Баланс втрат населення та економіки в роки II світової війни.

Тема 10. Українська РСР у 60-80-х рр. ХХ ст. Повоєнна відбудова. Десталінізація. Приєднання Криму до УРСР. Україна в роки "застою". Дисидентський рух. Конституція 1978 р. Перебудова і Україна. Гласність. Виникнення Народного Руху. Становлення багатопартійності. Аварія на ЧАЕС. Декларація про державний суверенітет. Спроба державного перевороту в серпні 1991 р. Розпад СРСР. Проголошення незалежності України. Референдум 1 грудня 1991 р. та вибори Президента України.

Змістовий модуль 6. Новітня історія сучасної України

Тема 11. Державотворчі процеси в Україні в 1991 – 2000-х рр. Міжнародне визнання Української держави. Остаточний демонтаж СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав (СНД). Закон «Про громадянство України». Затвердження державної символіки. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту, Національної гвардії, Служби безпеки, Митної служби. Запровадження національної грошової одиниці та інших інститутів державності. «Декларація прав національностей України». Кримська автономія. Вибори до Верховної Ради та Президента України (1994 р.). Виборчі перегони 1998–1999 рр. «Реформи заради добробуту» прем'єр-міністра Віктора Ющенка.

Тема 12. Україна в сучасну добу. Початок економічної стабілізації. Політична криза 2000–2001 рр. «Касетний скандал». «Україна без Кучми». Парламентські вибори 2002 р. Українська Помаранчева революція, її причини, соціальна база. Вибори Президента України 2010 р. Їх результати та наслідки. Події кінця 2013-початку 2014 рр: основні проблеми та перспективи. Революція Гідності. Вибори 2014 р. Діяльність Президента України Петра Порошенка: досягнення та протиріччя. Україна на сучасному етапі.

3. Рекомендована література

Базова

1. Бойко О.Д. Історія України. – К., 2001.
2. Єкельчик С. Історія України: становлення модерної нації / За ред. М. Климчука; Авториз. пер. з англ. А. Цимбал. – К.: Laugus, 2011. – 376 с.
3. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.– Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с
4. Історія України: підручник (ВНЗ II—IV р. а.) / В.А. Качкан, В.М. Левандовський, О.Б. Величко та ін.; за ред. В.А. Качкана. — 2-е вид. – всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медесина», 2018. – 360 с.
5. Маслійчук В. Слобідська Україна. К, 2008. 72 с.
6. Мицик Ю. А., Бажан О. Г. Історія України: Посіб. для вищ. навч. закл. – К.: КМ Академія, 2003. – Ч. 3: З 1914 р. до наших днів. – 230 с.
7. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.
8. Полонська – Василенко Н.Д. Історія України. У 2-х книгах. – К., 1992.
9. Субтельний О. Україна: історія. - К., 1991.

Допоміжна

1. Багалій Д. Історія Слобідської України. – Харків, 1993.
2. Боплан Г. Опис України; Меріме П. Українські козаки та їх останні гетьмани. – Львів, 1990.
3. Брайчевський М. Конспект історії України. – К., 1993.
4. Верстюк В. Українська Центральна Рада. – К., 1997.
5. Веденєєв Д., Будков Д. Юність української дипломатії. Становлення зовнішньополітичної служби України в 1917 – 1923 роках.
6. Винниченко В. Відродження нації. Ч. I-III – К. – Відень, 1920; 1990.
7. Гентош, Л. Митрополит Шептицький (1923 - 1939): Випробування ідеалів. / Ліліана Гентош. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. 586 с.
8. Геродот. Історія в дев'яти книгах. – К.: Наукова думка, 1993
9. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX ст. - XX століття. – К., 1996.
10. Гуржій О.І, Чухліб Т.В. Гетьманська Україна. – К., 1999.
11. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVIII ст.: кордони, населення, право. – К., 1996.
12. Грушевський М. Історія українського козацтва. // Вітчизна, 1989. № 1-11.
13. Грушевський М. Історія України - Руси. В 10 т. – К., 1991. – Т.1-2.

14. Дорошенко Д. Нарис історії України. – К., 1991.
15. Єфименко О. Історія України та її народу. – К. 1991.
16. Коваль В. Радянсько-німецький пакт 1939 р. – К., 1989.
17. Когут З. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини (1760-1830). К., 1996.
18. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Париж – Нью – Йорк – Львів, 1993.
19. Костомаров М. Історія України в життєписах визначніших її діячів. К., 1996.
20. Костомаров Н. Исторические монографии и исследования. В 2 кн. – М., 1989.
21. Котляр М. Еволюція суспільного життя Київської Русі (до середини XII ст.) // УІС, 2015. №3. С. 21-37
22. Котляр М.Ф. Воєнне мистецтво Давньої Русі. – К., 2005.
23. Котляр М. Історія дипломатії Південно-Західної Русі. – К., 2002
24. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. – К., 1964.
25. Кромм М.М. Меж Русью и Литвой: Западнорусские земли в системе Руссо-литовских отношений конца XV – первой трети XVI в. М., 1995.
26. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами. – К., 1999.
27. Кульчицький С.В. Україна у першій світовій війні. К., 1999.
28. Леп'явко С. Українське козацтво у міжнародних відносинах (1561 – 1591). – Чернігів, 1999.
29. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки. - К., 1992.
30. Моця О.П. Самоідентифікація східних слов'ян у часи Русі // УІС, 2015. №1. С. 4-26
31. Наливайко Д. Козацька християнська республіка (Запорізька Січ у західноєвропейських літературних пам'ятках). - К., 1992.
32. Наливайко Д. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі XI – XVIII ст. - К., 1998.
33. Повість минулих літ. Літопис. – К., 1991.
34. Пасічник М.С. Варшава, Москва і Стамбул у боротьбі за Україну (1657-1665 рр.). – Львів, 1998.
35. Плохий С. Папство на Україні. - К., 1989.
36. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2-х т. – К., 1992.
37. Причерномор'є в средние века / Под ред. Карпова С.П. – Москва: МГУ, 1991.
38. Проблеми історії України XIX – початку XX століття. Вип. IV. – К. 2002.
39. Русина О. Україна під татарами і Литвою. – К., 1998.
40. Сергійчук В.І. Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – середини XVII століття. - К., 1991.
41. Смолій В.А. Степанков В.С. Українська національна революція XVII століття (1648-1676). - К., 1999.
42. Смолій В.А. Степанков В.С. Українська державна ідея. Проблеми формування, еволюції, реалізації. - К., 1997.

43. Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ: Нарис історії від утворення Старослов'янської держави до кінця XVI ст.: Навчальний посібник. – К., 1996.
44. Толочко П.П. Від Русі до України. – К., 1997.
45. Толочко П.П. Киев и киевская земля в эпоху феодальной раздробленности XII-XIII веков. – К., 1980.
46. Толочко О.П., Толочко П.П. Київська Русь. – К., 1998
47. Українське державотворення: словник-довідник / За ред. О.М.Мироненка. – К.: Либідь, 1992.
48. Україна в Центрально-Східній Європі. Студії з історії XI-XVIII століть. – К., 2000.
49. Україна і Росія в історичній ретроспективі: українські проекти в Російській імперії. – К., 2004.
50. Українська РСР у міжнародно-договірних відносинах: Зб. документів. 1976-1985. К., 1986.
51. Українське питання в Російській імперії. (кінець XIX – початок XX ст.) Колективна наукова монографія в трьох частинах. К., 1999.
52. Українські політичні партії кінця XIX – початку XX століття. Програмні і довідкові матеріали. – К., 1993.
53. Чорновол І. Компаративні фронтири: світовий і вітчизняний вимір. К.: Критика, 2015. 376 с.
54. Юшков С.В. Нариси з історії виникнення і початку розвитку феодалізму в Київській Русі. – К., 1992.
55. Яворницький Д.І. До історії степової України. – Дніпропетровськ. - 2004.
56. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3-х т. – К.: Наукова думка, 1990.

4. Методи навчання:

1. За джерелами передачі й характером сприйняття інформації : Словесні, наочні, практичні.
2. Практичні: вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, графічні роботи, дослідні роботи.
3. метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;
4. метод опори на життєвий досвід здобувачів;
5. метод тестового контролю;
6. Методи викладання: інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий; пояснювальний.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка шкалою ЄКТС
------------	-------------------------------	--------------------

за всі види навчальної діяльності	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни